

ПЕДАГОГИКА

NEWS

OF THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

SERIES OF AGRICULTURAL SCIENCES

ISSN 2224-526X

Volume 6, Number 36 (2016), 172 – 176

A. Zh. Skakova

Narxoz University, Almaty, Kazakhstan

MARKET OF DISTANCE LEARNING ONLINE: PARTNERSHIP AND COMPETITION

Abstract. This article considers the western universities which represent distance learning online. The comparative analysis of traditional and distance learning is made, the economic benefit is presented.

Keywords: distance learning, technology, university, education, system, Internet, student, traditional learning.

ӘОЖ 339.5

A. Ж. Сқақова

Нархоз университеті, Алматы, Қазақстан

ОНЛАЙН РЕЖИМІНДЕГІ ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУ НАРЫҒЫ: СЕРІКТЕСТІК ПЕН БӘСЕКЕЛЕСТІК

Аннотация. Мақалада шетелдік университеттердің онлайн режимінде білім беру жүйесіне талдау жасалған. Дәстүрлі оқыту жүйесі мен онлайн режимінде білім беру жүйелерін салыстыра отырып, олардың экономикалық тиімділігі қарастырылған.

Түйін сөздер: қашықтықтан оқыту, технология, университет, білім беру, жүйе, ғаламтор, студент, дәстүрлі оқыту.

Кіріспе. Қазіргі уақытта әлемнің көптеген университеттері мен колледждері онлайн режимінде білім беру қызметтерін ұсынуда. Алайда, батыстық экспертер, Ғаламтор арқылы жаппай білім беретін коммерциялық мекемелер-компаниялардың пайда болуы маңыздырақ оқиға деп есептейді. Нарыққа жоғары оку орындарының монополиясын қиратушы жаңа жеке меншік құрылымдар көп келе бастады. АҚШ-та, мысалы, коммерциялық білім беретін компаниялардың қарынды өсүі болжамдалуда. 2000 ж. 700 санынан 2009 ж. 1300 санына дейін.

Білім беру жүйесінде виртуалды қашықтықтан оку ұйымдастырушысы ашық білім беру жүйесінің мекемелері өздерінің қызмет ету саласын көңейтүге тырыспакшы, дәстүрлі университеттер мен колледжер. Сонымен қатар, кампусы жоқ университеттер болып табылады.

Зерттеу әдістері. Білім беру үдерісінде интернет-технологияларды да қолданатын ашық білім беру жүйесінің оқыту мекемесі. Мысал ретінде әлемде қашықтықтан оқытудың кең тараған желісіне ие Ұлыбританияның ашық университетін көлтіруге болады. Бұл елдің ең ірі университеттерінің бірі, Ұлыбританиядан 137 мыңнан астам және басқа елдерден 20 мыңнан астам студенттер білім

алады. Жылдық шығыны 215 млн. ф. ст. құрайды. Бұл Ашық университет ашылған уақытынан бастап заманауи техникалық жетістіктерді қарқынды пайдаланды. Басында телевидение және радиобайланыс, қазіргі уақытта – Фаламтор. 1971 жылдан бастап 2 млн. астам студенттер Ашық университеттің виртуалды оқыту моделі негізінде дайындықты өтті. 227 мыңдан астам адам жоғары білім куәліктерін алды (мұндай дипломды алуға кететін орташа уақыт 6 жыл болып табылады).

Аризона штатының (АҚШ) университеті сияқты дәстүрлі жоғары оқу орнында онлайн білім берудің кеңейтілген бағдарламасы жұмыс істейді. 2001 ж. ішінде білім алушылардың саны 136% көбейіп, 4 мың адамды құрады.

Уәбстер университеті (АҚШ) – дәстүрлі кампусқа ие. Студенттер мен аспиранттарды дайындастырын виртуалдық бағдарламалары бар жоғары оқу орны. Өз жүйесі шенберінде университет 15 мыңға жуық студентке білім береді. (9 штатта 24 орталығы, 12 штатта 32 әскери-білім беру орталықтары. Женева, Лейден, Лондон мен Вена, Қытай және Таиландта білім беру орталықтары бар).

Пенсильвания университеті (АҚШ), дәстүрлі құндізгі білім берумен қатар, 1992 жылдан бастап қашықтықтан оқыту бағдарламасын ұсынады. Алғашында қашықтықтан оқытууды ұйымдастыруды пошталық байланыс пайдаланды. Кейін келе – радио, телевизия, Фаламтор. 1998 жылы университетте арнағы құрылым – қазіргі уақытта білім берудің 18 онлайн бағдарламалары. Және 155 курс ұсынатын әлемдік кампус (денгей немесе сертификат алуға қамтамасыз ететін) құрылды.

Уолден университеті (АҚШ), докторлық және магистрлік дәрежелерін алуға мүмкіндік беретін коммерциялық оқу орны болып табылады. Бұл университет хат жасызу негізінде дәстүрлі сырттай білім беруде ғана емес. Сонымен қатар онлайн режимінде білім беруде үлкен тәжірибене ие. Университет ашылғалы уақытынан, яғни 1970 ж. бастап, қашықтықтан оқыту курстарын ұсынады. Ал 1995 ж. бастап білім алушылар мен оқытушылар Фаламтор арқылы дәреже алу бағдарламалары мен виртуалды кітапхана. Сонымен қатар, онлайн режиміндегі интерактивті семинарларға қосымша ретінде дискуссиялар өткізуге ақпараттық желіні пайдаланады. Уолден университетінде 50 американдық штаттарда тұратын және 23 әлем елінен 1600-н астам адам білім алады.

Дәстүрлі жоғары білім беру мекемелерінің онлайн режимінде білім беруге енүі әдетте, олардың онлайн режимінде бірнеше курстарды ұсынуынан басталады. Нәтижесінде, студенттер дәреже алу үшін аудиторияда дәстүрлі білім алумен қатар бірқатар онлайн оқыту курстарын да менгереді. Толық онлайн бағдарламалары американдық жоғары оқу орындарында магистр дәрежесін алуға мүмкіндік береді. (ол үшін колledge 2 жыл білім алу қажет).

АҚШ-та онлайн режимінде білім беруді менгерген көптеген жоғары оқу орындары. Мен компаниялары дәстүрлі аудиторлық оқу курстарын онлайн нысанына аударудың түрлі әдістерін жасауда. Кейір университеттер мен колледжер мұндай өндеулерді өз оқытушыларына жүзеге асыруға рұқсат етеді. Басқалары – бұл істі жүзеге асыру үшін түрлі компаниялар қызметіне жүгінеді. Солай, электрондық оқытуда маманданған американдық компания «Сенкест», бағдарламаларды онлайн нысанға аударуға көмектеседі. Белгілі бір фирмалардың қажеттіліктеріне бейімдейді.

Кейір жоғары оқу орындары дәстүрлі курстарды онлайн нысанына аудару үшін оқыту бағдарламаларын жасаушы арнағы мамандарды жалдайды. Пенсильвания университетінде оқытушылар дәстүрлі оқу курстарын онлайн бағдарламаларына аударумен айналысатын оқыту бағдарламаларын жасаушылармен бірге жұмыс істейді. Оқыту бағдарламаларының жасаушылармен бірге жұмыс істеу қажеттілігі. Оқытушылар өте сирек жағдайларда ғана дәстүрлі оқыту курстарын онлайн курстарына өз беттерімен аудара алатындығымен түсіндіріледі. Бағдарлама жасаушылар алдымен профессорлармен және олардың оқу курстарымен танысады. Ал содан кейін компьютерлік экспертер тобының қөмегімен осы курстарын онлайн нысанға аударумен айналысады.

Онлайн білім берудегі серіктестік қарым-қатынастар әлемнің түрлі елдерінің виртуалды университеттері арасында да дамуда. АҚШ, Канада мен Ұлыбритания (олардың ішінде Батыс губернаторлар университеті, Финикс университеті мен «e-Юниверситет») 28 университеттің жетекшілері серіктестік жөнінде келісімге қол қойды. Келісімнің мақсаты онлайн режимінде білім алатын студенттер өз сынақтарын виртуалды университеттен алуға онтайландыру мақсатында аудыстыруға мүмкіндік береді. Алайда, бұл келісім, көп жағдайда символдық мәнге ие. Себебі келісімге қол қойған кейір виртуалды университеттердің жетекшілері сынақтарды трансферлеу саясатына қол қоюға уәкілеті жоқ. Мысалы, жоғарыда айтылған Кентукки виртуалды университетті өз курстарының

«жабдықтаушысы» болып табылмайды. Қашықтықтан оку курсарын ұсынатын штат колледждеріне қосымша қызметтер ұсынады. Атап айтқанда, осы колледждер студенттердің басқа колледждерде еткізген сыйнақтарын қабылдау немесе қабылдамау турали шешім қабылдайтын. Бірақ, серіктестік жөніндегі қарапайым өтініштің өзі маңызды оқига болып табылады. Себебі, келісімге қол қойған әр түрлі мемлекеттердің виртуалды жоғары оку орындары бір-біріне бәсекелес.

Онлайн оқытуды жоғары оку орындары ғана серіктесе отырып ұйымдастырмайды. Сонымен қатар, жоғары оку орындары мен жеке меншік фирмалары арасындағы келісім де жиі кездеседі. Онлайн оқыту саласында үкімет құрылымдары да серіктес бола алады.

Көптеген дәстүрлі университеттер мен колледждер ғаламтор негізіндегі қашықтықтан окудың дамуымен пайда болатын барлық мәселелерді өз бетімен шеше алмайды. Соңдықтан да бұл салада үлкен жетістіктерге жете алмайды. Ғаламтор негізінде білім беру жаңа технологияға, жұмыс күшіне және құрылымға үлкен инвестицияны қажет етеді. Ғаламтор негізінде оқыту бүкіл білім беру үдерісін (оқыту, педагогикалық әдістемелер, оку технологиялары мен құрылымдарының мазмұны) қайта қарастыруды талап етеді. Ал оны дәстүрлі кампусте жүзеге асыру мүмкін емес. Бұл мәселелерді шешу үшін жоғары оку орындары жеке меншік құрылымдармен – тиісті ақпараттық қамтамасыз ету бағдарламаларын жасайды. Ол үшін медиа-компаниялармен, жеке меншік білім беру фирмаларымен көптеген келісім-шарттар жасауда.

Онлайн курсарын ұйымдастыруға кіріспес бұрын университеттер мен колледждер, ұйымдастыруға қажетті шығындарды дәстүрлі курсарын ұйымдастыруға кететін шығындармен салыстырады. Виртуалды оқытуды ұйымдастырудың бастапқы шығындар көлемі өте жоғары екені белгілі.

Көптеген экспертер, онлайн оқытуын дамыту арқылы болашақта оқытуға деген шығындарды азайтуға болады деген пікірде. Американдық мамандар есебіне сәйкес, оку аудиторияларын тиімді пайдаланған кезде Ғаламтор арқылы қашықтықтан оқытуды ұйымдастыру 3 есе көп студенттерді қабылдауға мүмкіндік береді. Сабактардың ширек бөлігін кәдімгі сыныптарда емес онлайн режимінде оқыту арқасында. Бұл окуға кететін үлестік шығындарды үнемдеуін қамтамасыз етеді.

Кейбір бағалауларға сәйкес, жоғары оку орнының онлайн курсын жасау мен оқыту шығындары дәстүрлі курсарды ұйымдастыруға кететін шығындарға қараганда 20% аз. Бұл дәстүрлі «бетпе-бет» оку үдерісін ұйымдастыруда (онлайн режимінде білім алуға қараганда) физикалық инфрақұрылымды қамтамасыз етуге кететін шығындар уақыт өте келе азаймайды. (Жаңа технологияға кететін шығындармен салыстырғанда).

Онлайн оку бойынша экспертер бағалауы бойынша, компаниялар орташа алғанда, өз қызметкерлерін қайта даярлау керек. Ол үшін электрондық нысанға көшу кезінде оқуға кететін барлық шығындарының жартысын қысқартады. Бастапқы шығындар үлкен болуы мүмкін, солай келе бір қызметкерге онлайн режимінде оқыту үшін кететін шығындар 100 долл. ғана құрауы мүмкін. Бұл әлдекайда арзан, мысалға, қызметкерді компанияның қаладан тыс жерде орналасқан оку орталығына жіберуге қараганда.

Онлайн оқыту экономикалық көзқарастан бірден тиімді бола бермейді. Көптеген колледждер әкімгерлері онлайн оку курсарын жасау шығындарын жете бағаламады. Университеттер курсарды жасау шығындары, оқытушылар жалақысын және студенттерге қызметтер көрсету шығындарын орнын толтыру үшін көптеген студенттерді тарту қажет.

Зерттеу нәтижелері. Тәжірибе көрсеткендей, жоғары оку орындарының онлайн бағдарламалары қаржылық пайда алып келе бермейді. Жоғары оку орындары үшін онлайн оқыту қаншалықты қымбатқа түсітінін сезініп, АҚШ-н кейбір оку мекемелері тиісті жоспарлардан бас тартады. Немесе болашаққа көшіреді, басқалары болса мұндай оқуды ұйымдастырудың бастапқы шығындарына үлкен көніл бөле бастайды.

Жоғары оку орындары жаңында құрылған онлайн оқытуды ұйымдастырады. Осы бойынша кейбір коммерциялық венчурлық компаниялар өздерінің жоспарларын қаржылық тұрақсыздық пен қаржылық шығындар үшін қайта қарастыруда. Солай, жоғарыда айтылған Колумбиялық университеттің «Фатом» жобасының жетекшілері бұл коммерциялық жобаны қаржыландыру үшін сырттан инвесторлар тартуда қындыққа әкелді.

Университеттер мен колледждердің онлайн окуға көшуі өзінде жасырын шығындарға толы қымбат іс-шара болуы мүмкін. Маршалл университеттің оку технологияларының Орталығының директоры (АҚШ) айқындейдьы. Ол онлайн оқыту бағдарламаларын ұйымдастыру бойынша

шығындарды әкімгерлерге есептеуге көмектесетін арнары интерактивті әдістемені Ғаламторда орналастырды. Оқу мекемесі жөнінде және олардың онлайн оқу курстарын ұйымдастыру бойынша жоспарлар бойынша сауалдарға жауап берілді. Одан кейін тиісті бағдарламаның қызмет ететін алғашқы 7 жылында кететін шығындар мен пайда көлемінің болжамдарымен танысуға болады. Онлайн оқыту жөнінде шынайы көріністі алғаннан кейін, көптеген колледждер мұндай окуды ұйымдастыру бастасынан бас тартады.

90-шы жылдардың сонында жүзеге асырылған алты американдық университеттердің зерттеуі онлайн оқыту бағдарламаларын ұйымдастыру бойынша үлкен қаржылық шығындары болған жоқ. Алайда, табысқа да ие болған жоқ. Кейбір экспертердің пікірінше, онлайн оқыту университеттер үлкен табыс алып келеді деп қарастыру қажет емес. Басқа жолмен білім ала алмайтын тұлғалар үшін сапалы білім беруді қамтамасыз етудің бір жолы деп қарастыру керек.

Дрексель университетінің (АҚШ) бір магистрлік бағдарламаны еki режим – онлайн және дәстүрлі – көзқарас тұрғысынан өткізу. Дәстүрлі бағдарлама онлайн режимінде оқыту бағдарламасына қарағанда көбірек пайда алып келгенін (342 долл. бір студент үшін) көрсетті. Егер де дәстүрлі бағдарламаны ұйымдастыруды ғимарат, құрал-жабдық және т.б. шығындары ескерілсе де, айырмашылық 300 долл. дейін жетті.

Университет колледжінде (Мэриленд университетінің коммерциялық филиалында) іскерлік басқару магистрлерін дайындаудың онлайн бағдарламасын талдау. Пайдалылық көрсеткішіне сыныпта оқытын оқушылардың санындағы кішігірім айырмашылық та әсер етеді. Егер ол 15 адамды құраса, онда мұндай курсты ұйымдастырудағы шығындар 22 399 долл. құрайды. Ал егер оқушылар саны 20 адамға дейін ұлғайса, онда 61 838 долл. көлемінде пайда алуға болады. Бұл колледждің іскерлік басқару магистрлерін дайындау бойынша онлайн бағдарламаларын ұйымдастыру шығындары келесідей бөлінеді: 31% – оқытушылар жалакысы, 15 – маркетинг, 12 – бағдарламаны координациялау, 10 – курсты жасау, 9 – әкімшілік шығындар, 4% – Web-сайт әкімшілігі және т.б.

Зерттеу нәтижелері виртуалды оқытудың барлық провайдерлеріне таралмайды. Зерттеуге қатысқан алты университет Слоун бағдарламасының қатысушылары болып табылады. Ол онлайн бағдарламаларын жасауға кететін шығындарға шектеу қояды – олар 5 мыңдан 15 мың долл. ара-лығында болуы керек. Көптеген коммерциялық компаниялар бұл сомадан әлдеқайда көп шығын жұмысайды – кейбіреулері бір курсты жасауға миллиондаған долл. жұмысайды. Слоун моделінде онлайн курстарын жасау шығындары тым үлкен емес. Ал курспен «жабдықтау» шығыны, курс кампусте өткізілген кездегідей көлемде шығын жұмысалады.

Кейбір зерттеушілердің пікірінше, виртуалды оқумен байланысты әлеуетті шығындар тізімін алдын-ала жасау мүмкін емес. Онлайн оқу жүйесіне көшу университеттік қалашықтар экономикасына негативті әсер етуі мүмкін. Себебі жүйелі түрде оқу үшін кампусқа келетін студенттер саны азая түседі.

Қорытынды. Онлайн оқуын ұйымдастырушылар көздейтін негізгі экономикалық пайда – оқу шығындарын азайту. Виртуалды оқудың жасырын пайдалы жақтары да болуы мүмкін. Мысалы, инсталляциялық оқуды ұйымдастыру шығындарын зерттей келе кейбір әкімгерлер бұрын көнілін аудармаған университет саясаты мен процедураларының бағыттарын бағалауға ынталандырды. Солай, Университет колледжінде (Мэриленд университеті) тиісті шығындар талдауы оқу курсарының мазмұнның интеллектуалдық меншік құқығы сауалын зерттеуге алып келді.

Виртуалды оқыту қаржылық емес пайданы қамтамасыз етуі мүмкін. Мысалы, онлайн оқу ұйымдастыру университетке жаңа технологияларды қолдану саласындағы көшбасшы атағын алып келуі мүмкін деп есептейді американдық мамандар.

ӘДЕБИЕТ

- [1] Моран Л. Дистанционное образование, авторское право и коммуникация в информационном обществе // Бюллетень по авторскому праву. - М., 1999. - Т.32, №4. – С.3-31.
- [2] Roze B. Weltuniversitat. Nur ein Haken // Wirtschaftswoche. - Dusseldorf, 1994, - 17Juni. - Jg748, N25. - S.82, 84-85.
- [3] Paye J.C. Making life-long learning a reality for all // OECD-observer. - P., 1995. - N 193. - P.4-5.
- [4] Allen, I. A. & Seaman, J. (2003). Sizing the opportunity: the quality and extent of online education in the United States, 2002 and 2003. The Sloan Consortium. <http://www.sloan-c.org/publications/books/survey.asp>
- [5] Means, B., Toyama, Y., Murphy, R., Bakia, M., & Jones, K. (2009). Evaluation of Evidence-Based Practices in Online Learning: A Meta-Analysis and Review of Online Learning Studies.

- [6] Росляков А.В., Самсонов М.Ю., Шибаева И.В. IP-телефония. М.: Эко-Трендз, 2003.
[7] Синепол В.С. Цикин И.А. Системы компьютерной видеоконференцсвязи. М.: Мобильные коммуникации, 1999.
- Статьи.
- [8] Жилкина Н. Встреча без рукопожатия // Журнал сетевых решений/LAN , 2005, № 02.
[9] P. Biondi F. Desclaux. Silver Needle in the Skype // BlackHat Europe 2006.
[10] Подробно о видеоконференциях //www.stel.ru/videoconference/.
[11] Видеоконференц системы //www.viking.ru/info/video_conference.php .
[12] Зачем нужна видеосвязь? //www.altertex.ru/videoconfer/.
[13] Skype: скрытая угроза. //www.xakep.ru/38543/.
[14] Authoritative telecom data. //www.telegeography.com/.

REFERENCES

- [1] Moeran L. Distant education, copyright and communication in information society//the Bulletin according to copyright. - M, 1999. - T.32, No. 4. — P. 3-31.
[2] Roze B. Weltuniversitat. Nur ein Haken//Wirtschaftswoche. - Dusseldorf, 1994, - 17Juni. - Jg748, N25. - p.82, 84-85.
[3] Paye J.C. Making life-long learning a reality for all//OECD-observer. - P., 1995. - N 193. - P.4-5.
[4] Allen, I.A. & Seaman, J. (2003). Sizing the opportunity: the quality and extent of online education in the United States, 2002 and 2003. The Sloan Consortium. <http://www.sloan-c.org/publications/books/survey.asp>
[5] Means, B., Toyama, Y., Murphy, R., Bakia, M., & Jones, K. (2009). Evaluation of Evidence-Based Practices in Online Learning:
A Meta-Analysis and Review of Online Learning Studies.
[6] Roslyakov A.V., Samsonov M.Yu., Shibayeva I.V. IP telephony. M.: What Trendz, 2003.
[7] Sinepol V.S. Tsikin I.A. Systems of a computer video conferencing. M.: Mobile communications, 1999. Articles.
[8] Zhilkina N. A meeting without handshake//Log of network decisions / LAN, 2005, No. 02.
[9] P.Biondi F. Desclaux. Silver Needle in the Skype//BlackHat Europe 2006.
[10] Explicitly about video conferences//www.stel.ru/videoconference/.
[11] System video conference//www.viking.ru/info/video_conference.php.
[12] Why a video communication is necessary?//www.altertex.ru/videoconfer/.
[13] Skype: hidden threat//www.xakep.ru/38543/.
[14] Authoritative telecom data//www.telegeography.com/.

A. Ж. Скакова

Университет Нархоз, Алматы, Казахстан

РЫНОК ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ В РЕЖИМЕ ОНЛАЙН: ПАРТНЕРСТВО И КОНКУРЕНЦИЯ

Аннотация. В статье рассматривается применение дистанционного обучения в режиме онлайн в западных университетах. Сделан сравнительный анализ дистанционного и традиционного обучения. А также представлена экономическая сторона дистанционного обучения.

Ключевые слова: дистанционное обучение, технология, университет, система, студент, интернет, традиционное обучение.